

afkomstig; verscheidene hoge functionarissen speelden een belangrijke rol in deze twee organisaties, anderen, onder wie ir. Th. Ph. Tromp en mr. W. E. A. de Graaff (wij komen er in dit deel in hoofdstuk 7 op terug), waren op hoog niveau betrokken bij het doorgeven van geheime inlichtingen naar Zwitserland en Engeland. Wij vermelden voorts dat Philips er in slaagde, met verlot van de Duitsers in het concentratiekamp Vught eigen werkplaatsen in te richten waardoor grote aantallen Joodse en niet-Joodse gevangenen een tijdlang behoed werden voor transport naar Duitsland of naar de vernietigingskampen; deze gevangenen kregen door de zorgen van Philips ook beter eten. Dat alles neemt niet weg dat Philips in totaal vermoedelijk voor een waarde van f 200 mln aan Duitse opdrachten uitgevoerd en, aldus Fiebig tijdens zijn naoorlogs proces, *'erstklassig ausgeführt'* heeft. *'Können Sie mir'*, vroeg Fiebig toen aan mr. de Graaff die als getuige *à charge* optrad, *'ganz spezielle Sabotagen nennen, wo und was ist sabotiert?'* en het antwoord van mr. de Graaff was: *'Nein, leider nicht.'*¹ 'Wij waren bang', zei mr. de Graaff,

'voor bedrijfssluiting en overneming, niet zozeer om het financiële nadeel (want wij hadden de hoop en het vertrouwen dat het na de oorlog hoe dan ook, ook door het feit dat een deel van de Philipswerken in Amerika was, weer in orde zou komen), maar bedrijfssluiting zou met zich meegebracht hebben de deportatie van twintigduizend mensen naar Duitsland.'²

'Wenn Philips', aldus tijdens ditzelfde proces dr. Nolte,

*'sich geweigert hätte, Wehrmichtsaufträge zu übernehmen, dann glaube ich sicher, dass die Philipsbetriebe in Holland geschlossen werden wären, und dass man die Maschinen und die Belegschaft möglicherweise nach Deutschland überführt hätte um dort die Fertigung durchzuführen die hier auf Widerstand stieß.'*³

*

De uitvoering van de talrijke Duitse orders op de metaalsector had een ongunstig effect op de voorziening van de Nederlandse burgerbevolking. Wij gaven hier al enkele voorbeelden van – men denke aan de scheermesjes. Staal en ijzer werden zo schaars dat men vaak machines die bij de binnenlandse civiele productie ingeschakeld waren, niet kon repareren; officieel

¹ BG-Den Haag: Stenogr. verslag proces R. Fiebig (2 mei 1949), II-18. ² A.v., II-12.

³ A.v., IV-3.